

Memo keskkonnatasudest ja planeeritud muudatustest

Taastumatute loodusvarade kasutamise ja keskkonna saastamise eest tuleb Eestis maksta keskkonnatasu.

Keskkonnatasude muutmise ettepanekust räägime praegu seetõttu, et 2015. aastal lõpeb nii valitsuse määrus, millega on senine loodusvarade tasumäärade tõus reguleeritud, kui ka on sätestatud saasteainete tasumäärad seaduses. Viimasel kahel aastal on loodusressursside tasud tõusnud keskmiselt 5 protsenti aastas. Saastetasud on tõusnud kuni 30% aastas, vastavalt aine ohtlikkusele ja riiklikele kohustusele.

Keskkonnatasu on kahte liiki:

- loodusvara kasutusõiguse tasu makstakse maavarade kaevandamise ja vee tööstuses kasutamise eest;
- saastetasu makstakse keskkonna saastamise eest.

Keskkonnatasude eesmärk on:

- tagada taastumatu ressursi kasutamise õiglane hind – kasutatakse riigile s.t kõigile maksumaksjale kuuluvat vara. Muu hulgas võetakse järgmistelt põlvkondadelt võimalus sellelt maavaralt tulu teenida;
- suunata ettevõtteid taastumatut loodusvara säästlikumalt tarbima ning anda seeläbi konkurentsieelis neile, kes kasutavad loodusressursside asemel teisi materjale ning seetõttu tasu ei maksa;
- suunata saastajaid investeerima puhtamasse tehnoloogiasse või puhastusseadmetesse, et ära hoida/vähendada kahju inimestele ja elurikkusele;
- korvata kahju, mida kaevandamistegevus tekitab inimestele (nt kaevandamisest põhjustatud müra, tolmu, vibratsioonist tekitatud tervisekahju heastamine või kaevandamisega seotud ebamugavuse talumine) või loodusele;
- Eesti järgib juba aastaid põhimõtet, et vähem maksustatakse töötamist, rohkem saastamist, taastumatute ressursside kasutamist.

Peamised keskkonnatasusid maksvad valdkonnad on: põlevkivitööstus (kaevandamine ja töötlemine elektri või õliks), mitteenergeetiliste maavarade kaevandamine (tehnoloogiline dolo- ja lubjakivi, ehitusmaavarad, savi), turbatööstus, veemajandus, soojusmajandus, jäätmekäitlus.

Keskkonnatasud numbrites

2012. aastal laekus keskkonnatasusid kokku 79 mln eurot, millest:

- põlevkivitööstuselt laekus 54,5 mln eurot, mis moodustab 70% kõigist laekunud tasudest.
- muude maavarade kaevandamise eest maksti 2012. aastal 8,6 mln eurot;
- veemajanduses 4,5 mln eurot vee kasutamise ja vette saasteainete heitmise eest;
- soojusmajanduses 3,3 mln eurot välisõhku heidetud saasteainete eest;
- jäätmekäitluses 3,1 mln eurot jäätmete ladestamise eest.

Kuhu keskkonnatasude raha läheb?

Makstud keskkonnatasud lähevad kolme kohta: otse kohalikele omavalitsustele, SA Keskkonnainvesteeringute Keskusesse investeeringuteks ning riigieelarvesse. 2012. aastal kokku 78,8 miljonit eurot.

- Kohalikele omavalitsustele, kus kaevandamine toimub, laekub keskkonnatasude kogulaekumisest ligikaudu 17%. Raha saavad kohalikud omavalitsused kasutada oma äranägemise järgi keskkonnakahju heastamiseks ja elukvaliteedi tõstmiseks. 2012. aastal laekus kohalikele omavalitsustele 20 miljonit eurot.
- KIKist suunatakse suur osa keskkonnatasusid (2012. aastal nt 35,7 mln eurot) tagasi keskkonnakaitseks. Kõige enam on aastatel 2011-2013 rohkem kui 58 miljoni euroga toetatud veevaldkonda, et Eesti veetaristu oleks kaasaegne ja tõhus.

- Ülejäänud summa – 2012. aastal ligi 23 mln eurot - laekub otse riigieelarvesse, riigieelarvest tehtud kulude katteks.

Põlevkivitöösuse keskkonnamõju

Eesti olulisima maavara kaevandamine ja töötlemine mõjutab tugevasti nii kohalikku piirkonda kui ka riigi keskkonnakasutust tervikuna. Põlevkivitööstus on Eesti suurim keskkonnakasutaja nii vee, õhu, jäätmete kui ka ressursikasutuse osas.

Rangete keskkonnanõuete tulemusel on olukord viimastel aastatel aga paranenud ja ettevõtjad on teinud suuri investeeringuid keskkonnamõju vähendamiseks. Tänu kaasaegsetele puhastusseadmetele vähenes 2012. aastal vääveldioksiidi (SO₂) ja peenosakeste (PM_{2,5}) heitkogus võrreldes 2011. aasta heitkogusega vastavalt 44% ja 35%.

Lisaks panustab põlevkivitööstus majandusse 4% SKP-st, hoides sellele lisaks töökohti ja võimaldades ajalooliselt omandatud praktilise teadmuse koondamist põlevkiviga seotud maailma juhtivaks teadmuseks.

Näiteid põlevkivitööstuse keskkonnamõjust:

- kõigist Eestis tekkivatest jäätmetest moodustavad need 80%;
- Eesti ohtlike jäätmete tekkest üle 90% moodustavad põlevkivitööstuse jäätmed;
- põlevkivitööstuse vee erikasutus moodustab üle 90% kogu Eesti põhja- ja pinnaveekasutusest;
- õhku heidetakse suures koguses vääveldioksiid (SO₂) ja NO₂, mis moodustavad tasustatud kogustest 60-90%, raskmetallid tasustatud kogusest üle 90%;
- põlevkivitööstusest tingitud koormuse tõttu on halvas seisundis juba kolm põhjaveekogumit kogupindalaga 3267 km².

Ehitusmaavarad

- Ehitusmaavarade kaevandamise puhul on eesmärgiks säästlik ja keskkonnahoidlik kaevandamine ning kaevandamisega rikutud maa-alade järjepidev ja sihipärane korrastamine.
- Teine ehitusmaavarade kasutamise põhieesmärk, tulenevalt riigi huvist, on ehitusmaavaradega varustatuse tagamine, võttes arvesse nende maavarade nõuetekohast kvaliteeti, optimaalset hinda, minimaalset võimalikku veokaugust ning säästlikku ressursi- ja keskkonnakasutust.
- Kaevandamise keskkonnamõju vähendamiseks on vajalik rakendada põhimõtet, et kaevandamisprotsess toimub võimalikult lühikese aja jooksul, kasutatakse ümbruskonda vähe häirivat tehnoloogiat ja kaevandamisega muudetud maa-ala antakse pärast korrastamist võimalikult kiiresti taaskasutusse. (Ehitusmaavarade arengukava)
- Ehitusmaavarade kaevandamisõiguse tasud erinevad nii maavara liigist, kvaliteedist, omadustest tulenevalt.
- 30% kaevandused seisavad selliselt, et need on küll avatud, kuid seal ei ole viimase viie aasta jooksul maavara kaevandatud.
- Probleemi lahenduseks oleme töötanud väljakaevandamise tasu kaheosalise rakendamise ehk üks osatasutakse juba kaevandatud maavara koguse eest ning teine, väiksem osa makstakse iga-aastaselt maavara reserveerimise, kaevandamisõiguse eest. Üks võimalus tasu maksmiseks on iga-aastase ettemaksu näol. Esialgse ettepaneku järgi on tasu kaevandamisõiguse omamise eestigal aastal 10 protsenti ühes aastas kaevandamiseks ettenähtud keskmisest kogusest.

Ehitusmaavarasid on seni tasustamisel eristatud nende kvaliteedi, defitsiitsuse, kasutusala, asendatavuse ja majandusliku huvi põhjal. Raamkava koostamise käigus vaadati üle ja hinnati iga maavaraliigi tasumäära jaoks olulised kriteeriumid maavara hinnastamise alustena, lisaks hinnati selle maavara puhul riigi majanduslikust ja sotsiaalsest huvist tulenevad kriteeriumid. Tulemuste põhjal asume seisukohale, et edaspidi ei ole teatud maavaraliikide tasumäärade eristamine põhjendatud ja tasumäärade tuleks ühtlustada loogilise hierarhia kujule.

Esialgne ettepanek: tasakaalustsenaarium

2015. aastal kompenseerib ettevõtte ühe tonni põlevkivi kaevandamisõiguse eest 1 euro ja 53 senti. Keskkonnatasude külmutamine sellele tasemele tähendaks, et maksumaksjate taastumatu vara antakse ka 10 aasta pärast ära sama hinnaga. See pole aga õiglane ega motiveeri negatiivset keskkonnamõju vähendama.

Keskkonnatasude raamkava 2016+ peab kirjeldama peamisi põhimõtteid, millest keskkonnatasude kujundamisel lähtutakse ja välja pakkuma tasude määrad vähemalt aastani 2020.

Kõige suuremat tähelepanu pööratakse muudatustes inimestevisele ohtlikele saasteainetele, et nende heidet edaspidi vältida ja vähendada.

Seetõttu on meil soov võtta 2016. aastast kehtima hakkavates keskkonnatasudes arvesse nii keskkonna kui tööstussektori huvisid. Kui tasude kasv on vahemikus 3-10%, on mõlemaga arvestatud.